

ה ב י ת ל י ד ה מ ס ל ה

שלמה זוהר והתחנה בקישון: "השיטות" הישנות האלה זה יותר בטוח מהשיטה החשמלית

בקישון, הזמן ירד מהפסים

מאת עלי מוהר צילם מיכאל צרפתי

מיוחד לחדר המרובע הקטן שהוא כלי-כולה של תחנת קישון. ליד החדר, שכולו חלונות, והמצוי בקומת תו השניה של המבנה, יש מרפסת קטנה, ובה, כמו בגשר פיקוד של אונייה, גלגל המחסום הידני, העתיק גם הוא; וספסל עץ חרוץ חרוצים, מתקלף מיושן, שעליו אפשר לשבת, עם הפנים למזרח, כשהכרמל מימין, ולשבת, בומן שבין רכבת, לרכבת, ולשבת ולשבת...

וזהו מסוג המקומות המעוררים בי תמיד חשק לשבת וגם להשתקע, לשבת ולא לזוז. כי מי שאוהב לחלום, או סתם לבהות בנחת, ולוותר כך על ריגושי קריירה, יכול למצוא כאן שלושה מסויימת, בכך אין ספק: כאן כמדומה היית מוכן לעבוד כל החיים, לו רק היית יודע שאתה יכול לעמוד בזה למעלה משבוע; וכיחוד מושך הספסל הזה הישן, שעל המרפסת שטופת השמש: מקום אידאלי למחשבה, לשתיית קפה, לעישון סיגריה, להתבוננות מהורהרת בהרים הרחוקים, בעננים שבשמים, בשדות שמסיביב, ובאופק, שממנו מגיחה, מדי פעם בפעם, רכבת.

אבל לא זה מה שעושה, ומה שנהג לעשות, שלמה זוהר. הוא לא יושב והת' בונן, ולא יושב ובהה, ולמרות שיש לו פילוסופיה משלו, ואפילו מגובשת, אין הוא פילוסוף, ודאי אין הוא בטלן הוגה. הוא איש מעשה, בכגדי עבודה ובקסקט, במגפי יים ובידיים מוצקות, המבקשות להן דבר לעשות, בין רכבת לרכבת. ובגלל החריצות שלו ורצון העבודה, וגם צוק העיתים וקשיי הקיום, מתהדרת היום תחנת קישון בגינת ירק גדולה, מגודרת ומעובדת בקפידה, ובה פטרזויליה וצנוניות, גזר, סלרי, כוסברה, נענע, עצי ערבה, ועוד עוד. "עם קלשון חרשתי כאן", אומר שלמה בגאווה, בהשקיפו אל השטח, אל גינת טיפוחיו חמדת-ליבו, בעיניים

השרביט הוא תעודת-המסע של הנהג, היוזה שלו. הוא מבטיח לו כי מלבדו אין עוד כל רכבת אחת בקטע המסילה המדור' כר. ברגע שהוצא שרביט השייך לקטע קישון-מוצקין מן התחנה, ננעל המכשיר ואי-אפשר להוציא עוד שרביט נוסף לקטע זה, עד שיחזיר הנהג את השרביט שקיבל בקישון לעובדי התחנה שבסיום הקטע, בקרית-מוצקין. רק כאשר יחזירו הם את השרביט למיתקן האדום, המנדטורי הנושן, שבתחנתם, אפשר יהיה להוציא שרביט נוסף לקטע זה, כלומר, רכבת נוספת. שלמה זוהר ויורשו בתפקיד, מנהל התחנה הנוכחי סלאח אבו-חמד משרפעם, גאים מאוד בשיטה הישנה, שלדבריהם הוכיחה את עצמה: "זה יותר בטוח מהשיט' טה החשמלית", אומר שלמה בכיטחון, ואין ספק שהמכשירים האדומים הכבדים, שהתאריך 1930 מוטבע בהם, מוסיפים יופי

אותך למסע בזמן. תחנת קישון, אם לשפוט על-פי המכשירים המופעלים בה, הקפיאה את הזמן בערך בשנות ה-30. צריך לראות כדי להאמין, לראות את שיטת השרביטים פועלת בעידן הכפתור החשמלי ולוחות הבקרה האלקטרוניים, לראות את מטילי הברזל הכבדים שאותם יש למשוך בכל הכוח כדי להעביר רכבת ממסילה למסילה. השרביטים גם הם מטילי ברזל נושנים קטנים יותר, וכל אחד מהם שייך לקטע אחר על המסילה. כאשר מגיעה הרכבת מחיפה וחולפת, לעיתים בלי לעצור, עלי פני תחנת קישון הקטנה, זורק נהג הקטר את השרביט שאותו קיבל בתחנה הקודמת, ושולח יד החוצה כדי לקבל תוך כדי נסיעה את השרביט של הקטע הבא, לקריית-מוצקין. בלי לקבל את השרביט לא ימשיך הנהג בדרך והרכבת תיעצר מיד; כי

המסע המתק מכולם הוא, לטעמי לפחות, המסע בזמן. אחדים רוי צים היו לנסוע קדימה, אל העי תיד, אחרים, מחפשי אוצרות בזמן האבוד, ומבקשים את שעבר; ולעו' תים אף מוצאים אותו במפתיע: אותו, אי את ריחו, בבואתו, הד קולותיו. פעם עברו עלי שלושה ימים מלאי ריגוש בדאבלין שבאירלנד, כיוון שהעיר הזכירה לי, באר רח מזור אך ברור, את תליאביב של שנות החמישים, שנות ילדותי. ישנם מקומות שאמורים עליהם כי הזמן עמד בהם מלכת. לעיתים אפשר למצוא בהם גם אנשים שעליהם נוהגים לומר כי אין כבר רבים כמותם בימינו. תחנת קישון על רכבת ישראל, ביצואה מחיפה, היא מקום כזה. שלמה זוהר, שעבד בתחנה הזאת קרוב ל-40 שנה, עד שפרש, לפני חודשים מספר, לגימלאות, הוא איש כזה.

איש קטן גדול, איש מדהים פשוט, איש פשוט מדהים. איש לוקח לב כדיבור אחד, בחיוך אחד, בלי מאמץ, בימינו אין רבים כמותו, אבל אולי מעולם לא היו: אולי תמיד היו רק מעטים מן הזן הנדיר הזה, מעטים היודעים להשיב חיוך תמים כליכך אל חיים שלא תמיד השיבו חיוך. שלמה זוהר הוא איש עבודה. זוהי אולי ההגדרה היחידה שהוא מוכן לאשר בכל לב. העבודה היא עיקר חייו, היא תורתו והיא שמחתו, ועל כן אין פלא שאנחנו מוצאים את הפנסיונר הזה, בלא כל תיאום מראש, בתחנת קישון, בעבודה; וכי היכן יהיה בבוקר חורף שמשי נאה, אם לא בגינה שלו המוריקה, ליד התחנה על האדמה אותה עיבד משך שנים בשעות הפנאי שבין רכבת לרכבת? רכבת ישראל הוותיקה, הקצת מיושנת אולי, וקצת איטית, היא בכל-זאת אחד מכלי-התחבורה המעטים היכולים לקחת

צריך לראות כדי להאמין: בעידן לוחות הבקרה האלקטרוניים, כאשר מגיעה הרכבת לתחנה בקישון, זורק נהג הקטר שרביט מימי המנדט, שקיבל בתחנה הקודמת ושולח יד לקבל את השרביט לקטע הבא • השרביטים אינם המוצגים המוזיאוניים היחידים בקישון. גם שלמה זוהר, עובד התחנה שפרש ועדיין בא לעבוד שם, בגינת הירק ששתל בה בימי הצנע, הוא שריד מזמנים אחרים

מצומצמות, ומצמצמות מפני השמש. "אולי שלוש פעם הפכתי את האדמה הזאת!" כשעבדתי הייתי גומר משמרת בוקר, ועובד אחר-צהריים בגינה. כשיצאתי לפ" נסיה, לא יכולתי להשלים עם ישיבה בבית. למה שאשב בבית? עכשיו אני עובד בבוקר, וכמובן גם עוזר להם, לחברה בתחנה, כשהם באים להתיעץ איתי בכל מיני דברים. הרי אני לימדתי אותם את העבודה!"

אם תחנת הקישון עצמה מעבירה אותנו אל מכשירי שנות ה-30, הרי סיפור הגינה מחייה את עולם המושגים של שנות החמישים הרעות, שנות הראשית של המדינה. אז עוד גר שלמה עם משפחתו בבית המסילאים הקטן שליד המסילה, בית המצוי בתוך תחומי בית-הספר הטכני של חיל האוויר הסמוך. אז נהג להיכנס לבסיס ולהתפלל עם החיילים, ועד היום הוא שומר על קשר עם ביה"ס שבו לומד עכשיו נכדו הבכור, עופר פרידמן. ולדתיים שבחיילים הוא נותן, מדי סוכות, שי - ענפי ערבה מן העצים ששתל בגינתו.

"אז היו שנים קשות, שנים של צנע", מזכיר שלמה. "ואשכול, שהיה אז שר החקלאות, אמר שכל אחד יעשה לו גינה ליד הבית ויגדל לו כמה ירקות, תרנגולות, שיהיה מה לאכול. אז קניתי פרה, והחלטתי לחרוש את כל השטח הגדול הזה שאהה רואה מכאן ועד בית החרושת "וולקן", וכך גם עשיתי, לבדי, עשר שנים, וגם קניתי עוד כמה פרות, אבל אז יום אחד בא פקיד מהמינהל!"

לפקיד הזה חיכיתי. למעשה, ברגע שנחו עיני על המשולש או הטרפז הזה שבאדמת ההפקר שבין הפסים, תהיתי איך זה עוזבים אצלנו מישוהו לנפשו ונותנים לו לעבד אדמה שאינה אדמתו באין מפריע. שאלתי את שלמה אם לא היו לו בעיות כאן, הוא לא הבין את כוונתי וסיפר על גנבים שבאו לפני שנה וחצי בעצי הערבה שלו. אבל עתה הוא אימת את השערותי:

"יום אחד בא פקיד מן המינהל ושאל אותי למה אני מעבד שטח לא שלי עניתי שהשטח היה ריק, עזוב, מופקר, אז חרשתי וזרעתי אותו, כמו שאשכול ביקש. אז הוא שאל מנין אני, ואני אמרתי מצ'כיה. אז הוא שאל אם גם בצ'כיה נוהגים כך, אז אני אמרתי לו שבצ'כיה פוקדים על עובדי הרכבת לטפח את האדמות שבצד המסילה, כדי שהמראה יהיה יפה. על זה הוא לא ידע מה לומר לי, אך לבסוף דרש שאפנה את השטח, ואני הסכמתי אך ביקשתי שישאיר לי את השטח הזה, שבין הפסים, השייך ברובו ממילא לרכבת ישראל ואני אמשיך לעבד אותו. וכך היה, ועכשיו אתה רואה את השטח שפעם עיבדתי והנה הוא סתם מוזנח ולא מביא תועלת לאף אחד, אבל ככה זה!"

כשהוא עומד בשמש על אדמתו, נשען אל קלונו ממשיך שלמה לדבר, ובחיוך, בטון של אדם שמשנתו סדורה אצלו והוא בטוח בה ובצידיקת דרכו, הוא מגלה לי במילים ספורות את סיבת כל מעשיו ותכליתם. והסיפור מוכר, כמעט אפשר היה לנחשו מראש, ובכל זאת, איכשהו, אתה שומע אותו כמו בפעם הראשונה, ותופס טוב, כמו בפעם ראשונה, איזה אנשים מהלכים סביבנו, ואיזה זכרונות וקורות חיים הם נושאים עימם, במרחק נגיעה מאטימותנו:

"הייתי בגרמניה במתנות", אומר

זוהר ודשא: "אשכול שהיה אז שר החקלאות, אמר שכל אחד יעשה גינה ויגדל ירקות שיהיה מה לאכול. אז עשיתי"

(המשך בעמוד 42)

(המשך מעמוד 27)

הזמן ירד מהפסים

"הייתי בגרמניה במחנות", אומר שלמה. "עבדתי שם שנים, והייתי שבע רצון אם קיבלתי קצת לחם לאכול. ביום השיחרור שקלתי 32 קילו. וכשבאתי לכאן אמרתי שאם אחיה, כל עוד אחיה, אני אעבוד, כאן בארץ, כל חיי, כעבודה זו או אחרת, וכך אעשה כל עוד יהיה לי כוח. "העבודה בגינה נותנת לי לשכוח את העבר, אתה מבין? זה מה שזה נותן לי. כי אם אני קצת חופשי, וסתם יושב, אני מתחיל לחשוב על העבר, על המשפחה שנעלמה באשוויץ, על המלחמה. אתה רואה את הרגל הזאת? הרגל הזאת קפאה מקור בשלג, במלחמה, כשהייתי יושן בחצר על הצד, על הרגל הזאת, בשלג. ואחרי המלחמה, אצל האמריקנים, הרופא רצה להוריד לי את הרגל, אמר שהדם לא עובר, לא עובר בה, ושוה או אני או הרגל. "אבל אתה מבין, אני התעקשתי ואמרת לי לא מסכים, והתווכחתי עם הרופא שאיים עלי במוות, אבל בסוף הסכים לנסות זריקות, ואחרי שלושה ימים הרגשתי שהרגל זזה, ויכולתי שוב ללכת. אבל פה בארץ, כשהייתי בצבא, מדרוך, בבית-ליד ואחר-כך בנגב, היית שם חצי שנה, ופתי אום הרגשתי שאני יכול שוב לרוץ, וחשבתי שזה פלא איך הנגב, החום של הנגב, ריפא לי את הרגל. כזאת ארץ יש לנו! "או מה אני אניד לך עוד? - אני מאחל לכולם שבגילי יעשו חיים כאלה, כמוני."

411 זמנים זמנים

ואני מייפץ להם שיקחו את עצמם בידים, וכל אחד בסביבה שלו יעזור, יעשה קצת, ואז יהיו החיים אחרים לגמרי. ואני שבע רצון, ואנחנו שבעי-רצון. רק לא מזמן קנינו דירה חדשה, אשתי ואני, שני חדרים, אבל זה מספק, אנחנו שבעי רצון, והבנות כבר מחותנות, ויש נכדים, וגם הם באים לעזור בגינה לפעמים, ואני מלמד אותם. ובקשר למצב, אני רק יכול לומר ששלוש צריך קודם לבוא מבפנים. צריכים להיות אחד עם השני בשלום ולזכור מה היינו רק לפני חמישים שנה. אני לא אשכח לעולם מה שעבר עלי, כי את זה אסור לשכוח, איך צחקו עלינו, איך עמדו וירקו עלינו, ומה שעשו לנו, למשפחותינו.

"ולכן אני קבעתי לי, אתה מבין, שאני עד סוף ימי אעשה ואעבוד בשביל המדינה, עם כסף או בלי כסף, בתחנה ובגינה, ועכשיו רק בגינה. רק בלילות אני חולם לפעמים על שימוטים. אתה לא יודע מה זה שימוטים? זה כשהרכבת נשמטת מהפסים, מן המסילה - זה שימוט. וזה לא נעים. אפשר לומר שזה סיוט של עובד רכבת. בלילות, לפעמים, אני עוד חולם על זה. הי, מה זה? שורפים שם שיחים, אתה רואה? וליד זה הדקלים, צריך לשמור שלא ישרפו בטעות גם את הדקלים. תסלח לי, אני אגש לשם עכשיו, ושלום, שלום."

שלמה עולה על אופניים ורוכב לאורך הפסים, מרחק קילומטר או יותר מן הגינה שלו, שאינה שלו, כדי להשיג על הדקלים שלו, שאינם שלו, במדינה שלו, שבה הכל, בלי יוצא מהכלל, שלו.